

APROXIMACIÓ A LA TOPONÍMIA DE GUARDAMAR

Antoni MAS I MIRALLES
Universitat d'Alacant

0. PRESENTACIÓ

L'objectiu d'aquest treball és aproximar-nos a l'estudi de la toponímia del terme de Guardamar. Hi presentem un petit inventari toponímic que hem aconseguit, principalment, de dues fonts ben diferents. D'una banda, hem intentat fer un buidatge de tota la bibliografia i de la cartografia que hem tingut a l'abast i, de l'altra, hem aprofitat tota la informació oral de les enquestes que vam realitzar el 1995 per a elaborar l'Atlas Toponímic Valencià. Hem distribuït l'inventari toponímic recollit en els quatre apartats següents:

- a) La toponímia urbana, on només hem inclòs el nom dels carrers que configuren el nucli urbà actual. Dins d'aquest apartat, hem distribuït els carrers per grups temàtics.
- b) La toponímia rural és la part més extensa del treball. Hi exposem tots els noms referits al terme municipal guardamarenc distribuïts per conjunts d'elements geogràfics; així, hem classificat els temes de topònims referits a partides i indrets del terme, oronímia, hidronímia, vies de comunicació, construccions aïllades arreu del terme, i un grup final, on hem inclòs els que no cabien en els grups esmentats. D'aquesta manera també hem pogut analitzar els elements geogràfics que conformen el terme de Guardamar. En el comentari de cada topònim, hi hem intentat assenyalar la procedència bibliogràfica o cartogràfica d'aquests, mentre que, quan no especifiquem res, és perquè la referència toponímica procedeix de la informació oral.

- c) La toponímia costanera o marítima constitueix l'apartat més reduït, on apareixen els noms que descriuen la costa del terme.
- d) Finalment, dediquem una anàlisi succinta als topònims que al llarg de la història han designat aquesta població. D'aquesta manera, ens volem aproximar a l'aspecte històric i etimològic d'uns quants topònims majors, dels quals fem un comentari especial al nom actual de Guardamar.

Un segon objectiu d'aquest treball és plantejar una proposta de normativització lingüística de tots els lemes que conformen aquest inventari toponímic. Cal tenir en compte, d'una banda, que la totalitat de la bibliografia i cartografia consultada ofería els noms únicament en llengua castellana i, de l'altra, que els topònims recollits per informació oral ja apareixen en aquesta llengua dominant. Per tant, tot i que en alguns casos desconexem la tradició lingüística d'alguns topònims, hem volgut oferir la nostra proposta de normativització toponímica en llengua catalana, i acceptarem tots els possibles errors que se'n deriven.

1. INTRODUCCIÓ

La vila de Guardamar forma part de la comarca del Baix Segura, tot i que, per raons lingüístiques òbvies, altres estudiosos la inclouen en la comarca del Baix Vinalopó. Aquesta població marca el límit meridional per la costa de la llengua catalana, i és, a més, l'única població d'aquesta llengua que se situa al sud del riu Segura. El seu terme, amb una extensió de 41,38 km², s'allarga de nord a sud per la costa entre el cap de Santa Pola i el cap Cervera, i està envoltat pels termes d'Elx, de Sant Fulgenci i el de Torrevella. Se situa en la plana deltaica del Segura, entre alguns pujols i planes, a més dels arenals que la desembocadura del riu ha format per tota la badia de Santa Pola i que van donar lloc a les conegudes dunes. Aquestes van ser fixades a principi del segle xx per l'enginyer Francesc Mira, ja que la seua mobilitat va posar en perill en diverses ocasions aquesta població.

L'economia local es basa, fonamentalment, en l'agricultura, ja que la major part del terme, aproximadament el 60%, és sòl conreat. Aquesta part es divideix entre l'horta, que aprofita l'aigua del riu, i que se situa en la part nord del terme, i el Campico, la zona de secà situada a la part sud i poblada, sobretot, per llauradors del Baix Segura, raó per la qual els guardamarencs d'aquesta zona són, en la seua majoria, castellanoparlants. En segon lloc tenim la pesca, que sols ha tingut una certa rellevància en l'economia local. Però totes dues activitats estan sent eclipsades aquests darrers decennis per la irrupció del turisme i, consegüentment, per l'explotació immobiliària del terme.

Encara que durant les dècades dels anys 50, 60 i 70 del segle xx la població es va mantenir, si fa no fa, estable, al voltant de 4.600, és a partir dels anys 80

quan experimenta un augment espectacular. Així, s'arriba a 5.708 h. el 1980; després a 6.048 h. el 1986, xifra que puja a 6.899 h. el 1991, i les darreres dades ens ofereixen una població de 8.845 h. el 1999. Aquest augment està relacionat amb l'arribada d'una allau important d'immigrants de gent gran i que provenen, principalment, de països europeus.

2. TOPONÍMIA URBANA

2.1. Edificis de la ciutat

ARENES, CARRER. Un dels carrers situat a la part nord del nucli urbà i que es troba al llindar de les dunes.

BALUARD, CARRER. Carrer de la part oest del nucli que enfronta amb el castell. Serveix de senya també per als mariners.

CARRETERA, LA. Els mariners anomenen així el carrer Enginyer Mira, ja que els serveix de senya.

CASTELL, CARRER. Carrer que enfronta amb el castell.

DAMA DE GUARDAMAR, PLAÇA DE LA. Plaça dedicada a l'escultura ibèrica descoberta recentment.

DUNES, AVDA. DE LES. Avinguda que enllaça amb el camí que s'adreça cap a les dunes i que s'allarga fins a la desembocadura del riu.

FONTETA, CARRER. Carrer de la part nord de la població.

LLAURADORS, PLAÇA DELS. Una de les places que se situa al carrer Major i que recorda l'ofici de bona part de guardamarencs.

MERCAT, CARRER. Carrer que enfronta amb la plaça porticada.

MIGDIA, CARRER. Carrer del sud de l'antic nucli urbà.

MOLIVENT, CARRER. És una prolongació cap al sud del carrer Baluard. En algun mapa del segle XVIII i XIX hem trobat en aquest lloc la situació d'algun molí de vent; lògic, d'altra banda, si tenim en compte que aquesta zona se situa en la part més alta del nucli, prop ja del castell. Possiblement, i com ha passat amb altres topònims de la zona, hi trobem primer la conversió de la preposició en vocal *de>i* que donà lloc a *Molí i Vent* (com *Plaça i Baix* a Elx i *Torre i Pep* a Santa Pola) i després per contracció *Molí Vent>Molivent*.

NORD, CARRER. Igual que el carrer Migdia, aquest marcaria la part més nord de l'antic nucli urbà.

PESCADORS, PLAÇA DELS. Igual que la plaça dels Llauradors, aquesta se situa a l'avinguda del País Valencià, i dóna nom al segon ofici més important dels guardamarencs.

PINS, CARRER. Carrer que enfronta amb el parc Reina Sofia. Fa referència als arbres que van plantar a principi de segle per totes les dunes a fi de fixar-les.

PONENT, PASSATGE. Carreronet que trobem entre Molivent i Sant Pere.

SOL, CARRER. Carrer de la part alta del nucli, prop ja del castell.

SUD, CARRER. Un dels carrerons que podem trobar per la part més meridional del nucli urbà.

SUD, PARC. Tercer parc que trobem en el nucli urbà. És el més reduït de tots tres i se situa en la part més meridional.

VINYES, CARRER DE LES. Tota la zona on se situa aquest carrer estava plantada antigament de vinyes, fet que en justifica el nom.

MAJOR, CARRER. Carrer principal de la ciutat; és prolongació de l'avinguda del País Valencià, on se situa l'ajuntament i l'església del poble.

MAR, CARRER. En el nucli antic, el carrer més pròxim a la mar i que enfronta amb les dunes del parc d'Alfons XIII.

2.2. Personatges locals

BEATRIZ ANA RUIZ, CARRER. Nom d'una benefactora del poble.

DOLORES VIDUES BLASCO, CARRER. Rica propietària i benefactora del poble.

DR. RIVERA, CARRER. Metge militar i guardamarenc il·lustre.

ENGINYER CODORNIU, AVDA. Ajudà l'enginyer Larramendi en el disseny de la nova població després del terratrèmol de 1829.

ENGINYER JOAQUÍN MUÑOZ, CARRER. Company de l'enginyer Mira.

ENGINYER MIRA, CARRER. Carrer que recorda l'enginyer que a principi de segle es dedicà a repoblar de pins i eucaliptus les dunes a fi d'aturar-ne l'avançada sobre la població.

ENGINYER MIRA, PASSEIG. És el nom del passeig que segueix el carrer homònim pel parc Alfons XIII.

ERA DE LUCIO, ROTONDA. Propietari de les terres on construïren aquesta rotonda.

ERA DE MADALENETA, CARRER. Nom de la propietària d'una antiga era.

ERA DEL FUMADOR, CARRER. Carrer de la part nord del nucli. L'era porta el malnom del seu propietari, un ferrater i menescal molt conegut al poble.

GERMANS BAZAN, CARRER. Carrer de la part sud del nucli urbà.

LARRAMENDI, CARRER. Enginyer que dissenyà el traçat urbanístic de Guardamar després del terratrèmol de 1829.

VICENTE RAMOS, CARRER. Il·lustre guardamarenc, cronista de la província d'Alacant. Conegut políticament per la seua ideologia anticatalanista.

2.3. Personatges històrics

ALFONS XIII, PARC. Rei d'Espanya fins al 1931, any en què es proclamà la II República.

CID, CARRER. Carrer que recorda Rodrigo Díaz de Vivar, heroi castellà de la *reconquesta*.

COLON, CARRER. Gairebé totes les poblacions de l'Estat espanyol tenen un carrer dedicat al descobridor d'Amèrica.

DR. FLEMING, CARRER. Carrer que homenatja l'inventor anglès (1881-1955), descobridor de la penicil·lina.

GRAL. PRIM, CARRER. Militar i polític progressista (1814-1870).

JAUME II, PLAÇA. Rei que signà el tracta de Torrelles el 1304, segons el qual el territori entre la línia Biar-Busot i Oriola —on s'inclouïa, per tant, Guardamar— s'integrava a la corona d'Aragó.

REIS CATÒLICS, CARRER. Carrer que recorda els reis que unificaren les dues grans corones de la península: Castella i Aragó.

REINA SOFIA, PARC. Part de les dunes repoblades amb pins que queda a la part sud del nucli urbà. Parc que enfronta amb el d'Alfons XIII. Nom de la reina actual d'Espanya.

2.4. Noms de poblacions

ALACANT, CARRER. Dedicat a la capital de província.

ALMORADÍ, CARRER. Ciutat del Baix Segura, pròxima a Guardamar.

BALEARS, CARRER. Arxipèlag que comprèn les illes de Mallorca, Menorca i les Pitiuses.

CARTAGENA, AVDA. Ciutat de Múrcia cap on es dirigeix la carretera N-332 que travessa el terme per l'actual circumval·lació.

CREVILLEN, CARRER. Ciutat del Baix Vinalopó i pròxima a la població.

DOLORS, CARRER. Població del Baix Segura i pròxima a la població.

ELX, CARRER. Ciutat i capital del Baix Vinalopó.

MARINA, CARRER LA. Nom de la partida il·licitana que fita pel nord amb el terme de Guardamar.

PAÍS VALENCIÀ, AVDA. Prolongació del carrer Major cap al sud del nucli urbà. Nom que, des del segle XVIII, designa l'actual Comunitat Valenciana.

ROJALS, CARRER. Població del Baix Segura i nom del municipi amb què fita el terme de Guardamar per ponent.

SANTA POLA, CARRER. Vila del Baix Vinalopó. Població que trobem a la part nord de Guardamar.

TABARCA, CARRER. Nom de l'illa que enfronta amb la costa de Guardamar.

VALÈNCIA, CARRER. Ciutat del cap i casal, capital del País Valencià.

2.5. Noms de països sud-americans i antigues colònies

AMÈRIQUES, AVDA. DE LES.

ARGENTINA, CARRER.

BRASIL, CARRER.

COLÒMBIA, CARRER.

CUBA, CARRER.

FILIPINES, CARRER.

NICARAGUA, CARRER.

PANAMÀ, CARRER.

PUERTO RICO, CARRER.

URUGUAI, CARRER.

VENEÇUELA, CARRER.

XILE, CARRER.

2.6. Noms d'escriptors en llengua espanyola

ANTONIO MACHADO, CARRER. Poeta espanyol (1875-1939) de la generació del 98 i amb fortes influències del Modernisme.

AUSIAS MARCH, CARRER. Poeta valencià (1397-1459) en llengua catalana.

AZORÍN, CARRER. Pseudònim de l'escriptor en llengua espanyola de Monòver José Martínez Ruiz (1874-1967).

BENAVENTE, CARRER. Escriptor espanyol (1866-1954) que fou guardonat amb el premi Nobel de Literatura el 1922.

BLASCO IBÁÑEZ, CARRER. Escriptor valencià (1867-1928) en llengua espanyola. Autor de novel·les naturalistes d'ambient valencià i d'ideologia republicana.

CERVANTES, AVDA. Escriptor espanyol (1547-1616) autor d'*El Quixot*.

GABRIEL MIRÓ, CARRER. Escriptor alacantí en llengua espanyola (1879-1930).

GARCÍA LORCA, CARRER. Poeta i dramaturg espanyol (1898-1936).

JUAN GIL ALBERT, CARRER. Poeta alcoià de llengua castellana.

MIGUEL DE UNAMUNO, CARRER. Escriptor i filòsof basc en llengua espanyola que formà part de la generació del 98 (1864-1936).

MIGUEL HERNÁNDEZ, CARRER. Poeta oriolà (1910-1942).

PÍO BAROJA, CARRER. Escriptor basc en llengua espanyola (1872-1956) que formà part de la generació del 98.

RAFAEL ALBERTI, CARRER. Escriptor espanyol de la generació del 27 (1902-1996).

RUBÉN DARÍO, CARRER. Escriptor nicaragüenc (1867-1916) creador del modernisme poètic castellà.

VALLE INCLÁN, CARRER. Nom de l'escriptor gallec en llengua espanyola (1866-1936) creador dels esperpents.

2.7. Noms d'artistes plàstics

EUSEBI SEMPÈRE, CARRER. Escultor alacantí.

GINER DE LOS RÍOS, CARRER. Famós pedagog (1840-1915) i fundador de l'Institut Libre de Enseñanza.

JOAN MIRÓ, CARRER. Pintor català del surrealisme (1893-1982).

JORDI JOAN, CARRER. Mariner i famós astrònom de Novelda (1713-1773).

JOSEP RENAU, CARRER. Pintor valencià.

PABLO PICASSO, CARRER. Pintor malagueny del surrealisme i el cubisme (1881-1973).

PINTOR ANTONIO LÓPEZ, CARRER. Pintor espanyol de l'hiperrealisme.

PINTOR SOROLLA, CARRER. Pintor valencià (1863-1923).

2.8. Noms d'altres personatges

SANCHIS GUARNER, CARRER. Filòleg valencià (1909-1981) i autor d'importantes obres sobre la llengua i la literatura dels valencians.

RAMÓN Y CAJAL, CARRER. Carrer que homenatja el descobridor dels teixits nerviosos, per la qual cosa rebé el premi Nobel de Medicina el 1906 (1852-1934).

2.9. Hagiotopònims

ROSARI, CARRER. Nom de la copatrona de la ciutat, festa que els guardamarencs celebren el 7 d'octubre. Popularment conegut també com a carrer dels Mutxols.

SANT EMIGDI, CARRER.

SANT EUGENI, CARRER.

SANT FRANCESC, CARRER.

SANT ISIDRE LLAURADOR, CARRER. Patró dels llauradors (1070-1130), l'ofici més important dels guardamarencs.

SANT JAUME, CARRER. Patró de la ciutat. En el seu honor se celebren les festes majors. El carrer se situa a la part nord de l'església de Guardamar.

SANT JOSEP, CARRER. Un altre hagiotopònim d'un dels carrers del nucli urbà antic.

SANT PERE, CARRER. Carrer del nucli antic. Patró dels mariners.

SANT VICENT FERRER, CARRER. Sant valencià molt celebrat a tot el País Valencià i patró de la diòcesi d'Oriola-Alacant. Segons algunes informacions, el nom d'aquest carrer es deu al nom de l'alcalde del poble que exercia quan es va construir aquesta zona de la població.

2.10. Noms amb referència a valors humans

GRATITUD, CARRER.

LLIBERTAT, AVDA. DE LA.

PAU, CARRER DE LA.

2.11. Altres

9 D'OCTUBRE, CARRER. Carrer que recorda la data que la Generalitat va triar com a festa per a l'autonomia valenciana. Aquest dia de l'any 1238 el rei Jaume I entrà a la ciutat de València.

LEPANTO, CARRER. Nom de la batalla en què les naus castellanques derrotaren els turcs el 1571.

MEDITERRANI, CARRER. Nom de la mar que banya el terme.

RIU SEGURA, CARRER. Carrer situat a la part més nord del nucli i, per tant, també més pròxim a la desembocadura del riu.

3. TOPONÍMIA RURAL

3.1. Partides i indrets

ALJUB, PARTIDA. Topònim que enregistrem en el recull de Román i Epalza (a partir d'ara, R-E).

BLANC, PARATGE LO. Zona que trobem al sud del Ras i la Creu, entre la llacuna i la carretera N-332. Aquest topònim l'enregistrem en el mapa de l'Exèrcit i també en el recull R-E.

BLANCS, PARTIDA ELS. Alguns informants la situen en el mateix lloc on els mapes posen la partida de la Creu.

CAMÍ RAS, PARTIDA. Nom de tota la zona del SO del terme, a la part nord de la llacuna de la Mata.

CAMPICO, EL. Nom de tota la zona sud del terme de Guardamar, on es practica l'agricultura de secà, a diferència de la part nord, que és de regadiu. La forma castellana del topònim es justifica perquè aquesta zona està habitada majoritàriament per llauradors procedents del Baix Segura i, per tant, castellanoparlants.

CAP DE LA SÈQUIA, PARTIDA. Partida situada en l'extrem NO del terme, al costat de l'assar del Senyor i del de Colobreta. Possiblement el nom fa referència al lloc d'on sorgeix la sèquia de l'Alcúdia.

CAPELLANIES, PARTIDA. Partida que trobem entre la carretera de Rojals i el riu, al costat del meandre que en aquesta zona feia el Segura. És el mateix lloc on localitzem també la zona del Pare Sant i, per tant, pot ser que la propietat eclesiàstica d'alguna finca justifique aquest nom.

- CAPITANA, LA. Partida que trobem entre el riu i l'assarb de la Comuna, a la part de ponent de la zona de la Morrada. Pot ser el malnom d'alguna propietària.
- CASETA, PARTIDA. Topònim que trobem en el recull R-E com a *partida de Casilla*. En desconeixem la situació.
- CLAVELLS, PARTIDA ELS. Se situa entre la carretera de Los Montesinos i el Moncaio.
- COLALCÚDIA. Topònim que trobem en l'*Onomasticon* de J. Coromines (II, 110). En opinió de l'autor: «crec que deu ser alteració de *qúrà l-húdia* 'les alqueries del turó'».
- CREU, PARTIDA LA. També coneguda pels Blancs. Partida que queda a la banda esquerra de l'inici de la carretera de Los Montesinos.
- DUNES, LES. Nom que rep tota la zona del saladar del Manc, avui transformada en lloc d'esbarjo i de visita turística.
- FORMIGA, PARTIDA. Partida que enregistrem en el recull de R-E, la situació de la qual desconeixem.
- FRARE, PARTIDA LO. Partida que se situa entre el nucli urbà i el riu.
- GINEBRAL, PARTIDA. Amb aquest nom coneixem tota la zona que queda a ponent de les marjals.
- INQUISICIÓ GRAN. Nom que apareix en el mapa de l'exèrcit per a denominar la zona del Raier i de Rosalino. La zona de la Inquisició Menuda apareix, en el mateix mapa, en el terme ja de Rojals.
- LLUNA, RACÓ DE. Zona que queda entre el riu i la nova carretera de Rojals, a la part de ponent del terme municipal. Possiblement siga el malnom o el cognom Luna catalanitzat a Lluna d'algun propietari.
- MANC, EL SALADAR DEL. Espai que trobem a l'esquerra de la desembocadura del riu Segura, on s'ha construït el port esportiu.
- MANOLO, SALADAR DE. Nom del saladar que se situa a la part dreta de la desembocadura del riu.
- MARJAL, PARTIDA. Nom de tota la zona que s'estén entre el riu i l'assarb del Senyor. Hi incloem les partides de la Primera Marjal i de la Segona Marjal. En alguns mapes i en el recull de R-E trobem la forma *Al-marjal*.
- MARRADA, PARTIDA LA. Partida on es troba l'entrada nord al poble per la carretera N-332. Queda entre el riu i la partida de la Capitana. Possiblement el lema faça referència a una de les accepcions del DCVB quan diu 'Voltera; desviació del camí dret, camí que no va dret a un lloc' i, per tant, es referisca a la contorsió —millor dit, al petit meandre— que forma el riu Segura just a l'entrada de la població per la carretera N-332, abans de dirigir-se ja a la desembocadura.

MOLIVENT. Senya dels mariners. Vegeu CARRER MOLIVENT.

MONGES, PARTIDA DE LES. Vegeu PARTIDA DELS SECANTS. Possiblement, la propietat d'algunes terres per part de la petita congregació de carmelites que vivien a Guardamar justifique aquest topònim.

MORES, PARTIDA LO. Partida que s'estén entre el camí de Rojals i el camí de la Casa Nova, en la part de ponent del terme. Lema relacionat amb el fruit de la morera o amb el cognom Móra.

MOTORS, PARTIDA. Topònim que trobem en el recull de R-E. Segurament faça referència a la zona nord de les Raboses, on hi havia uns motors que elevaven l'aigua per a portar-la al Campico.

MÚRZULA, PARTIDA. Possiblement siga una transcripció errònia del cognom Múrtula, propietari d'algunes terres que donarien nom a la partida, la situació de la qual desconeixem. El tenim en el recull R-E.

NIU, EL. Aquest estrany topònim que trobem en la cartografia de l'exèrcit deu fer referència al nom d'unes cases situades en la zona del Descarregador, enfront de la partida de la Creu.

OLIVERÓ, PARTIDA L'. Partida que s'estén a la part de ponent del nucli urbà, entre les Raboses i el Moncaio. Nom possiblement derivat de la forma *oliveró* 'olivera tendra' (DCVB).

PARE SANT, EL. Topònim que trobem en el mapa de l'exèrcit per la zona del Racó de Lluna. Desconeixem la raó del seu nom.

PALLARET, PARTIDA EL. Nom de la partida que s'estén a ponent de la zona de les Canyades.

PALMERES, PARTIDA DE LES. En el mapa de la Generalitat apareix amb el nom de Los Palmeros. És la partida que trobem entre les llacunes de la Mata i la carretera N-332.

PESQUERES, LES. Zona que trobem marcada en la cartografia militar en les dunes que se situen al marge dret del riu, prop del Ventorrillo i al costat del terme de Sant Fulgenci.

PIPA, LA. Zona situada al costat del pujol de les Raboses. Tradicionalment era la zona on la gent del poble anava a berenar els dijous de Carnaval. Rep aquest nom per la forma de pipa que fan els tubs que puguen l'aigua cap a la zona de regadiu.

PORT, EL. Port esportiu construït recentment dins de la gola del riu.

PRIMERA MARJAL, PARTIDA LA. En la zona de la Marjal, la partida que queda a la part sud, més pròxima al riu.

RÀBITA CALIFAL. Zona de gran importància arqueològica situada enmig dels Vivers i on han descobert un edifici àrab del segle XII.

RAS GRAN, EL. Amb aquest topònim coneixem tota la zona que queda a la part SO del terme, a la part de ponent de les llacunes. El tipus de

terreny salobrenc justifica l'accepció que del mot tenim: 'Extensió plana en una serra, sense arbres' (DCVB). Aquesta zona del Ras Gran queda a la part nord.

RAS MENUT, EL. En referència al Ras Gran, aquesta zona se situa a la part sud.

REALET, PARTIDA EL. Partida situada a la part de ponent del castell, entre les Raboses i el riu. Possiblement, l'existència d'algun camí reial per la zona en justifique el topònim.

REDONA, PARTIDA LA. Aquesta partida se situa al sud del castell, entre el nucli urbà i les Raboses. Aquest topònim està, segurament, relacionat amb el de la Marrada, ja que pot fer referència també a la forma que el llit del riu Segura dibuixa a l'entrada de la població, on, després de recórrer per alguns petits meandres, s'adreça ja cap a la desembocadura. Algun autor ha volgut veure en aquest nom la forma cristianitzada del topònim àrab *Almodòver* (GARRIDO: 1999, 314), ja que els dos mots tenen el mateix significat.

RAIER, EL. Zona que trobem entre la Rinconada i el riu. L'enregistrem en el plànol de la Generalitat.

RINCONADA, LA. Tota l'extensa partida que trobem entre el riu i el camí vell de Rojals.

RIU SEC, PARTIDA. Partida situada entre les marjals i el riu.

ROSALINO. Topònim del mapa de l'exèrcit. Zona que s'estén entre la partida del Pallaret i la carretera de Los Montesino, per la banda de ponent del terme. Lema possiblement referit al malnom o nom del propietari.

SANT BRU. En el mapa de l'exèrcit trobem aquest nom en la zona de la canyada del Sord.

SANTA ANNA, PARTIDA DE. Partida situada al nord de la muntanya de les Raboses.

SEC, RIU. Possiblement es tracte d'un error, ja que el mapa de l'exèrcit situa aquesta zona en la partida del Ventorrillo, a l'extrem nord del terme.

SECANTS, PARTIDA ELS. Partida situada a la part de ponent del cementeri, prop ja del punt més alt del Moncaio, a 108 m. També anomenada en la informació oral com a partida de les Monges. Desconeixem si el lema està relacionat amb el tipus de terreny de secà que trobem ja en aquesta zona, prop del Moncaio i lluny ja del riu.

SEGONA MARJAL, PARTIDA LA. Dins de la zona de la Marjal, la part que queda més allunyada del riu.

SEQUIÓ, PARTIDA. Topònim que trobem en el recull de R-E. Diminutiu de sèquia.

TOSSAL DEL POLO, PARTIDA DEL. Nom que trobem en el recull de R-E.

VENTORRILLO DE LA GOLA. L'existència d'un ventorrillo al marge dret de la desembocadura del riu donà nom a diversos topònims en aquella zona.

VENTORRILLO, PARTIDA. Zona que queda al marge dret del riu i que s'allarga fins al terme municipal d'Elx.

VENTORRILLO, PINEDA DEL. Nom que rep tota la pineda que queda al marge dret del riu i que enfronta amb la platja del Rebollo.

VENTOSA, PARTIDA ELS. Possiblement es tracte d'un malnom. Partida situada en la part sud de la carretera a Los Montesinos, al límit de ponent del terme.

VELL, VIVER. Zona de vivers situada a les dunes, des d'on es va començar la repoblació de pins i eucaliptus.

VIVERS, PARTIDA DELS. Partida que comprèn tota la zona del Saladar de Manolo i les Dunes.

XÀPULIS, PARTIDA LO. Partida que trobem entre la del Ginebral i lo Mores. Possiblement faça referència a algun malnom.

3.2. Orogràfics

ARENAL GROS, L'. Senya utilitzada pels mariners de la localitat (SEMPERE 1992: 284). Rep aquest nom una duna que destaca a la part nord de la desembocadura del riu.

BARRANC, MUNTANYA DEL TIO. Segons alguns informants, és el petit tossal on se situa el castell, a la banda de ponent del nucli urbà. És el malnom del propietari d'unes terres d'aquesta zona.

CANYADES, LES. Zona de petites canyades entre els Estanys i el Moncaio.

ESTANY, MUNTANYA DE L'. Tossal de 57 m situat al ponent de les Raboses.

ESTANYS, ELS. Nom amb què els habitants anomenen la zona que trobem al nord del tossal del mateix nom, entre la Rinconada i el Reier. En la parla local, les sèquies i els canals d'aigua reben el nom d'*estany*, i en aquesta part del terme en conflueixen diversos.

FORMENT, MUNTÓ. Nom d'una senya dels mariners (SEMPERE: 1992, 285). Segurament fa referència a la muntanya de les Raboses.

LLEÓ, CANYADA DEL. Petit barranquet que trobem entre els Secans i el Moncaio.

MONCAIO, EL. Nom del tossal que, amb 106 m, és el més alt de tot el terme. Aquest mateix lema és utilitzat en un gran nombre de noms de muntanyes d'arreu de la península.

PELLARÉS, TOSSAL DEL. Nom d'un dels tossals dels Estanys. Aquest nom el trobem en la cartografia de l'exèrcit. El topònim se situa a la partida

del Pallaret. No podem assegurar que el lema faça referència a un pallar petit i, per tant, la forma *Pellarés* que enregistrem en aquest mapa pugui ser una transcripció errònia, o, en canvi, faça referència al cognom Pallarés.

PARE GINÉS, CANYADA DEL. Canyada que trobem al costat del camí del Dos.

POLO, TOSSAL DEL. Nom que enregistrem en el recull de R-E. Lema que fa referència al cognom o malnom d'algun propietari.

RABOSES, MUNTANYA DE LES. Segurament el nom d'aquest animal per aquestes serres justifica el topònim. És un topònim que ja enregistrem en la cartografia del segle XVIII i XIX.

RIU, TOSSAL DEL. Senya dels mariners. Nom de l'Arenal Gros (SEMPERE: 1992, 286).

SORD, CANYADA DEL. Zona que trobem entre el camí del Dos i el límit de ponent del terme municipal. Deu ser el malnom del propietari d'algunes terres d'aquesta canyada.

TIA RITA, CANYADA DE LA. Canyada situada a llevant de la canyada de Vives. El mapa de la Generalitat l'anomena com a *tia Pita* en lloc de *tia Rita*.

VIVES, CANYADA DE. Canyada situada entre la canyada del Sord i la de la tia Rita.

XORROS, ELS. Nom que abans rebia la muntanya del tio Barranc.

3.3. Hidronímia

ALCÚDIA, SÈQUIA DE L'. Topònim que enregistrem en el mapa de l'exèrcit. Se situa a l'extrem nord-est del terme i s'allarga des de l'assarb del Senyor fins a Rojals.

COMUNA, ASSARB LA. Assarb que recorre la Marjal fins a arribar al riu. Sembla ser una prolongació de l'assarb del Terç. En el mapa de l'exèrcit apareix amb el nom de *l'assarb de la Comana*, possiblement per error de transcripció. Amb aquest nom podem pensar que fou una assarb construïda per un conjunt de veïns o que fou l'Ajuntament de la localitat el que se'n féu càrrec.

COLOBRETA, ASSARB. En tots els documents enregistrem *Culebrina*, lema referit, possiblement, a la serp no verinosa que trobem pels camps. Assarb que limita per la partida de la Marjal amb el terme de Sant Fulgenci.

ENMIG, ASSARB D'. Assarb que condueix les aigües sobreres de zones del Baix Segura i desaiuga al riu.

HORTS, SÈQUIA DELS. Sèquia que porta l'aigua del riu per a regar els horts de la partida del Realet.

LLEVANT, CANAL DE REGS DE. Canal que, des d'Elx, s'allarga a algunes hortes del Baix Segura per portar l'aigua del Fondó.

MATA, LLACUNA DE LA. Part de l'extrem sud del terme de Guardamar; fita amb la delimitació del paratge natural de la Llacuna de la Mata, la qual forma un ecosistema amb la llacuna de Torrevella.

MONCAIO, CANALET DEL. Topònim que enregistrem en la cartografia de l'exèrcit. Aquest canalet envolta la muntanya del mateix nom.

RASGA, ASSARB DE LA. Assarb que procedeix dels camps de la comarca, i que travessa part del terme per a desaiguar al riu.

ROCA, SÈQUIA DE LA. Sèquia que trobem entre la Comuna i l'assarb de la Vila, segons veiem en el mapa de l'exèrcit.

SEGURA, RIU. Nom del riu que naix en les fonts de la serra del Segura, a la província de Jaén, i que desemboca al terme de Guardamar.

SENYOR, ASSARB DEL. Assarbeta que delimita la part nord el terme de Guardamar amb el de Sant Fulgenci.

TERÇ, ASSARB DEL. El trobem en el plànol de la Generalitat. Travessa les partides de lo Mores i la Capitana i enllaça amb l'assarb de la Comuna.

Vila, assarb. Assarb que travessa la partida del Ginebral i la de la Marjal.

3.4. Vies de comunicació

ALACANT-CARTAGENA, CARRETERA. Carretera nacional N-332 que travessa el terme de nord a sud. Abans creuava pel nucli urbà com una travessia, fins que la recent circumval·lació va traslladar aquest tram fora del nucli urbà, entre el castell i el tossal de les Raboses.

BLANCS, CAMÍ DELS. Camí que, des de la carretera de Los Montesinos, s'adreça cap al sud i travessa la partida de la Creu.

CALERA, CAMÍ DE LA. Camí que, des de la carretera de Los Montesinos, travessa la partida dels Clavells en direcció al Moncaio.

CANAL, CAMÍ. Camí que travessa el canal de reg de llevant per la zona de la canyada del Sord.

CASA BLANCA, CAMÍ DE LA. Camí que, des de la carretera de Los Montesinos, travessa les partides del Blanc i de la Casa Gran fins a enllaçar amb el camí de l'Eixida.

CASA DE LA TIA DOTZA, CAMÍ DE LA. Segons alguns informants, és el nom de l'antiga casa de la tia Moranta.

CASA NOVA, CAMÍ DE LA. Prolongació cap a ponent del camí del Ginebral.

CIMS, CAMÍ DELS. Camí rural que passa per les Raboses i va cap al Moncaio.

- CURROS, CAMÍ DELS.** Sembla ser una part del camí de la Mata. Aquest es prolonga des de la carretera de Los Montesinos fins a la llacuna de la Mata. Segurament és el malnom d'un propietari.
- DOS, CAMÍ DEL.** Carretera que travessa la zona de les Canyades i enllaça amb la carretera de Los Montesinos, en el punt on s'acaba el terme municipal.
- EIXIDA, CAMÍ DE L'.** Camí que, des de la carretera nacional N-332, es prolonga cap a la mar. Segurament deu el nom a algun desguàs de les pròximes llacunes de la Mata.
- ERMITA, CAMÍ DE L'.** Camí que, des de la carretera de Los Montesinos, enllaça amb el camí del Dos.
- GINEBRAL, CAMÍ DEL.** Camí que, des de l'assarab del Senyor, travessa la Marjal i enllaça amb el camí de la Casa Nova segons el plànol de la Generalitat. El lema deu estar relacionat amb la forma valenciana del lloc on abunden els ginebres.
- MATA, CAMÍ DE LA.** Camí que volteja les llacunes de la Mata.
- MONTESINOS, CARRETERA DE LOS.** Carretera ben dreta que, des de la nacional N-332, s'adreça cap a aquesta població del terme de Torrevella.
- ORIOLA, CAMÍ D'.** Camí rural que travessa la partida del Realet i segueix en un bon tram paral·lel al riu.
- PEDRERA, CAMÍ DE LA.** Camí que, des de la carretera de Los Montesinos, s'adreça cap al Moncaio.
- RAMBLA, CAMÍ DE LA.** Camí que, des de la carretera de Los Montesinos, també arriba a la llacuna de la Mata.
- RAS, CAMÍ DEL.** Camí que passa per davant de la casa del Ras i que, des de la carretera de Los Montesinos, arriba a les llacunes de la Mata.
- ROJALS, CAMÍ DE.** Carretera recent que enllaça amb la població veïna de Rojals i s'allarga fins a Oriola. Aquesta se situa a la part nord del riu.
- SALADAR, CAMÍ.** Camí que, des de la població, s'adreça fins al riu i travessa la partida de lo Frare.
- TORRE, CAMÍ DE LA.** Carretera que envolta el Moncaio i per on s'accedeix a la base americana.
- VELL D'ELX, CAMÍ.** Camí que va paral·lel a l'actual carretera N-332 i que travessa la partida de la Marrada.
- VELL DE CARTAGENA, CAMÍ.** Camí que trobem en un mapa de l'exèrcit. Aquest travessa la zona de les dunes per la part sud del nucli urbà, enfront de la platja del Moncaio.
- VELL DE ROJALS, CAMÍ.** Camí que transcorre per la banda sud del riu i que travessa la partida de la Rinconada.

VIOLÍ, CAMÍ DEL. Camí que trobem en el plànol de la Generalitat. Aquest envolta la zona de la Rinconada.

3.5. Edificacions aïllades

ALEJO, FINCA. Possiblement fa referència al nom del propietari de la finca. L'enregistrem en el recull de R-E i en desconeixem la situació.

ALTO, CASA DE L'. Casa que trobem en el camí de la casa Blanca, abans d'arribar a la carretera N-332. Segurament el lema fa referència al malnom del propietari.

BABILÒNIA. Senyal que utilitzen els mariners (SEMPERE: 1992, 284). El mapa de l'exèrcit situa les cases de Babilònia als xalets de la part nord del nucli urbà, enfront del viver Vell. En canvi, segons els mariners, se situa per la zona de l'Hotel, a la part sud de la població.

BAS, FINCA. En desconeixem la situació. El topònim fa referència, segurament, al cognom del propietari. L'enregistrem en el recull de R-E.

BELLA VISTA. Nom d'una de les primeres urbanitzacions, situada en la part nord del terme.

BLANCA, CASA. Casa que trobem en el camí del mateix nom, prop de la carretera de Los Montesinos.

CAMP D'ELX, CASA DEL. Casa que trobem en el mapa de l'exèrcit a la partida de la Marjal.

CAMPOSINO, CASA. Casa que trobem en la cartografia de l'exèrcit a la partida de lo Mores. El lema fa referència al malnom del propietari.

CUESTA, CASA. Possiblement el lema fa referència al cognom del propietari.

ERMITA, L'. Petita ermita que trobem al costat de la carretera de Los Montesinos. També coneguda per l'ermita del tio Francisco Palillos.

ENGINYER, CASA DE L'. Casa que enregistrem en la cartografia de l'exèrcit, prop de la casa del Ginebral, a la partida del mateix nom.

ESPINOSA, CASES D'. Casa que trobem en el plànol de l'exèrcit. Està situada en la partida del Raso. Deu ser, segurament, el cognom del propietari.

FRANCISCO PALILLOS, ERMITA DEL TIO. Ermita del camp de Guardamar on es venera la Mare de Déu dels Dolors.

GINEBRAL, CASA. Casa amb el nom de la partida que trobem a l'extrem nord del terme, al costat de l'assarb de la Colobreta. Aquest topònim l'enregistrem en la cartografia de l'exèrcit. Vegeu CAMÍ DEL GINEBRAL.

GOLA, VENTORRILLO DE LA. Aquesta antiga construcció ens apareix en la cartografia, al costat de la casa del Pòsit i prop ja de la gola del riu.

ICONA, CASA. Casa que apareix a la zona del Moncaio. El topònim l'enregistrem en el mapa de l'exèrcit.

- ISABELITA, LA. Segurament és el nom d'una casa que trobem en la zona del Rosalino i que enregistrem en el mapa de l'exèrcit.
- MALAS NOCHES. Topònim que enregistrem en la cartografia de l'exèrcit. Desconeixem si es refereix al nom d'alguna de les cases que trobem a la partida del Ginebral.
- MALILLA, LA. Aquest topònim, que apareix en el mapa de l'exèrcit deu ser, segurament, el nom d'una de les cases de la partida del Raso. El lema es deu referir, possiblement, al malnom de la propietària.
- MARIA LA CANÀRIA, CASA DE LA TIA. Sembla ser una de les primeres construccions de la zona dels xalets. Els mariners la utilitzen de senya (SEMPERE: 1992, 284).
- MOLONDRA, CASA EL. Topònim que trobem esmentat en l'*Onomasticon* de J. Coromines (V, 158). Segurament es tracte d'un malnom.
- MONCAIERA, FINCA LA. Topònim que recull R-E. Tot i que en desconeixem la situació, podria tractar-se de la casa del Moncaio.
- MONCAIO, CASA. Casa que trobem en el mapa de l'exèrcit, situada a la partida de la Creu.
- MORANTA, CASA DE LA TIA. Casa que alguns mapes situen en l'antic camí d'Oriola i el camí de la Rosa. Actualment se la coneix com la casa de la tia Dotza. El lema està relacionat amb el malnom de la propietària, segurament derivat del cognom Morant.
- NOVA, CASA. Casa en la partida de lo Mores i que dóna nom al camí que hi travessa.
- PALMEROS, ELS. En la cartografia militar rep aquest nom una construcció de la partida de les Palmeres, prop de la urbanització de Pino Mar.
- PARE SANT, EL. Nom d'una de les cases que trobem entre les partides de lo Mores i el Racó de Lluna. El topònim –o hagiotopònim– l'enregistrem en la cartografia militar.
- PARERO, FINCA EL. Aquest topònim el recollim en R-E. Segurament siga el malnom del propietari.
- PAVERO, CASA DEL. Casa que el mapa de l'exèrcit situa en la partida dels Clavells. El lema pot ser el malnom del propietari.
- PEPA, VIL·LA. Topònim que trobem en la cartografia de l'exèrcit i també en el recull de R-E. La vil·la se situa en la partida de lo Blanc.
- PEPÍN, LO. Finca de la zona del Raso.
- PÒSIT DE PESCADORS, CASA. Construcció que se situava al costat del ventorillo de la Gola, en la zona de les Pesqueres, prop ja de la desembocadura del riu. El topònim el trobem en la cartografia de l'exèrcit.
- RAS, CASA DEL. Casa que trobem prop de les llacunes en la zona del Ras Gran.

SALA, CASA DE. Casa que el mapa de l'exèrcit situa en la partida del Blanc, al costat de la llacuna de la Mata. Possiblement, siga el cognom del propietari de la casa.

SECO, VENTA DEL. Venta que aquest mapa situa al costat de la carretera N-332, enfront de la casa del Moncaio, segons veiem en el mapa de l'exèrcit. Segurament és el cognom del propietari.

TIA DOTZA, CASA DE LA. Casa que trobem en la partida lo Mores, a la cruïlla del camí de la Rosa i el camí de Rojals. Sembla ser el nom actual de l'antiga casa de la tia Moranta.

TIA ROSA, LA. Casa que el mapa de l'exèrcit situa a la partida dels Ventosa, prop de la carretera de Los Montesinos.

XAPITEL, CASA. Topònim que enregistrem en l'*Onomasticon* de J. Coromines (VIII, 111). Segons aquest autor es tracta d'un castellanisme i es refereix al terme arquitectònic. En canvi, els informants actuals parlen de lo Xapiteles.

XINEL-LA, CASA DE LA TIA. Casa que apareix en el mapa de l'exèrcit en la partida de lo Mores. Com es pot deduir a partir del nom, el lema fa referència al malnom de la propietària.

3.6. Altres

AMERICANS, TORRE DELS. Amb aquest nom es refereixen a l'antena de ràdio que els americans van instal·lar al Moncaio a fi de controlar el pas dels submarins per la Mediterrània. Serveix també com a senyal per als mariners, que la denominen com la *Torre* o com el *Poste*, segons els mariners de Santa Pola (SEMPERE: 1992, 285).

ESTACIÓ DE RÀDIO. Aquesta estació se situa a la base que els americans van instal·lar al Moncaio.

FEMSA. Fàbrica de bateries que se situa al costat de la carretera N-332 i que fita amb el terme de Sant Fulgenci.

4. TOPONÍMIA MARÍTIMA

ARENAL, PLATJA DE L'. Nom amb què és coneguda també la platja dels Vivers. Rep aquest nom perquè enfronta amb les dunes.

CAMP, PLATJA DEL. Nom de la platja del Descarregador. Aquest nom el trobem en el mapa de l'exèrcit.

CENTRE, PLATJA. Part de la costa que enfronta amb la població. Se situa entre la platja dels Vivers i la de les Roquetes.

DESCARREGADOR, EL. Topònim que enregistrem en la cartografia de l'exèrcit. Es refereix al fragment de costa que enfronta amb la llacuna de la Mata.

EIXIDA, PLATJA DE L'. Platja que enfronta amb l'Eixida. Se situa entre les platges del Moncaio i les Ortigues.

GOLA, LA. Per antonomàsia, la desembocadura del riu Segura.

MONCAIO, PLATJA DEL. Platja que queda més al sud que la de les Roquetes. Enfronta amb la muntanya homònima.

ORTIGUES, PLATJA DE LES. Nom de la platja que queda més al sud del terme i que enfronta amb la partida de la Mata, del terme de Torrevella.

PORT, EL. Construcció recent dins de la desembocadura del riu. Es tracta d'un petit port per a recollir-hi les barques de pesca i sobretot els iots.

REBOLLO, PLATJA DEL. És la platja que enceta el terme per la part nord. S'allarga entre el terme de Guardamar i el d'Elx.

ROQUETES, PLATJA DE LES. També anomenada de la Roqueta. Platja que queda entre la del Centre i la del Moncaio.

TOSSALS, PLATJA DELS. Part de la platja del Rebollo. El nom fa referència a les petites muntanyes d'arena de les dunes que queden a la part dreta de la gola.

VIVERS, PLATJA DELS. Platja que enfronta amb les dunes que se situen a la part esquerra de la desembocadura. En aquestes dunes s'instal·laren els vivers que abastiren el terme de pins per aturar les muntanyes d'arena.

5. SOBRE ELS TOPÒNIMS MAJORS DE GUARDAMAR

En aquest darrer apartat volem analitzar, encara que siga succintament, les diferents denominacions històriques de la ciutat. Cronològicament, el primer topònim que enregistrem en la bibliografia és el d'*Alone*, nom de la població ibèrica, amb les seues variacions lingüístiques: *Alonais*, *Alona*, *Alonae*, *Allon*, etc. Aquest és actualment un nom totalment conflictiu i problemàtic per a molts historiadors. Aquest topònim l'enregistrem en un bon nombre d'obres clàssiques i l'esmenta entre altres Artemir, Estrabó, Mela, Ptolomeu i Esteve de Bizanci. Segons les descripcions, el nom es referia a una població ibera situada dins del Sinus Il·licitanus. Tot i que comptem amb poques dades sobre la seua descripció, alguns han emplaçat aquesta ciutat ibèrica en indrets com Benidorm, Alacant i també Guardamar. Cal dir que són diversos els historiadors que s'han decantat pel lloc de Guardamar. Per exemple, d'aquesta opinió era J. A. Mayans quan escriu: «las ciudades de Alo, (o Alone) de donde viene Alotanus, Elotanus, esto es, Guardamar» (1771-1982, 159). Aquest autor es feia ressò també de l'opinió d'altres autoritats, entre les quals cal ressaltar G. Escolano, qui assenyala: «Nuestro erudito D. Juan Perez, Obispo de Segorbe, dijo que en tiempo de los Moros [Guardamar] se llamó Tudemir. I antes dello, segun el Maestro Nuñez, Alone, que en Griego es lo mismo que copia, o plaza de sal, por la mucha que se hace en ella». Encara que, després, Mayans reprovà al cronista valencià que dubtara de la situació d'aquest topònim i es decantara per la ciutat d'Alacant.

Com ja hem al·ludit més amunt, en els darrers segles s'ha discutit molt sobre la situació d'aquesta ciutat ibèrica. Aquest conflictiu tema històric lluny d'haver-se tancat, darrerament ha tornar a obrir-se arran de l'aparició d'unes ruïnes arqueològiques d'una fortalesa ibèrica situada a Santa Pola. Aquestes troballes, conjuntament amb noves referències d'aquest topònim que trobem en l'anònim de Ravenna, han provocat que alguns historiadors —com E. Llobregat, per exemple— situaren actualment aquesta Alone a la població de Santa Pola. Amb tot, però, hem d'advertir que aquesta darrera hipòtesi no ha estat acceptada encara per tots els historiadors (MAS: 1998, 106).

A continuació, des del punt de vista històric, hem de referir-nos al segon topònim que enregistrem en la documentació històrica. Ens referim a *Tudemir*, topònim del qual hem de dubtar molt. Com ja hem llegit unes línies més amunt, l'esmenta G. Escolano: «Nuestro erudito D. Juan Perez, Obispo de Segorbe, dijo que en tiempo de los Moros [Guardamar] se llamó Tudemir», però ni el mateix J. A. Mayans va donar gens de crèdit a aquesta possibilitat. En realitat, hem d'assenyalar que el nom de *Tudemir* fa referència a la cora que es va crear arran del pacte dels àrabs amb el comte-duc Teodomir. Possiblement, els geògrafs anomenaren aquest lloc amb el nom de *Tudemir*, perquè aquest era, a més de la denominació de la cora, el del riu Segura per a molts autors àrabs. Hem de ressaltar també que, al marge d'aquesta dada toponímica de G. Escolano, ja no tornem a trobar cap referència més en la documentació posterior.

Com ja hem assenyalat, els indicis d'aquest topònim de dubtosa existència desapareixen, perquè en la documentació històrica, el nom àrab per excel·lència que trobem per a designar la població de Guardamar era el d'*Almodòver*, nom que s'utilitzà fins al segle XIII. Aquest topònim àrab, molt utilitzat en la península, significa 'lloc envoltat' i, en opinió de M. Epalza, encara subsisteix, transformat en el topònim Redona, nom d'una partida on el riu Segura fa un petit meandre prop de l'entrada nord a la població per la carretera N-332.

D'altra banda, hem d'assenyalar que el topònim *Guardamar* procedeix de l'època de la conquesta cristiana, ja que l'enregistrem en les fonts històriques a partir de la conquesta i repoblació que portà a terme el rei Jaume I; per tant, cal datar-lo al voltant de la segona meitat del segle XIII. El topònim, doncs, es crea quan sorgeix una nova població, quan hi ha un nou assentament poblacional. Segurament els cristians van decidir situar aquesta població en un lloc diferent al poblat àrab, un lloc diferent a l'Almodòver, ja que si s'hagueren establert en el mateix poblat, els cristians n'haurien mantingut el topònim, tal i com van fer en tants altres llocs de la península.

Pel que fa a la forma del topònim, és fàcil veure-hi un mot compost. Alguna bibliografia del segle XVIII, com el *Derrotero* de Vicente Tofiño, sempre apareix sota la forma de *Guarda Mar*. Fins i tot la cultura popu-

lar també es fa ressò d'aquesta forma i la seua possible etimologia amb l'estrofa següent:

Torrevieja no es tan vieja
Guardamar no guarda mar
y Santa Pola no es tan santa
porque en el cielo no está.

Les fonts parlen de dues possibles etimologies sobre el terme *Guardamar*. En primer lloc, tenim la teoria exposada per Miquel Epalza, el qual veu en el topònim un mot procedent de l'àrab *Wādī-r-Rimāl*, amb el significat de 'riu de les sorres'. Amb aquesta hipòtesi, aquest topònim es relaciona amb tots els altres que hi ha arreu de tota la península que s'inicien amb la forma —*guada* i que estan al costat d'algun riu. D'altra banda, efectivament, a Guardamar hi ha un riu i tota la costa és força arenosa, ja que, des del cap de Santa Pola fins al cap Cervera, a causa de les aportacions fluvials, la línia costanera es troba plena de dunes. D'una altra banda, J. D. Garrido s'oposa a aquesta teoria esgrimint raons, sobretot, de tipus lingüístic.

La segona teoria considera el topònim com un mot portat pels nous repobladors cristians i, per tant, de procedència catalana. Des d'aquesta perspectiva, doncs, el topònim és un mot compost, amb un primer element verbal *guarda* unit amb un substantiu *mar*. Sobre el significat del primer element hem trobat dues propostes etimològiques. Per una banda, hi veiem un sentit més relacionat amb el que conté la llengua espanyola, ja que en algunes fonts trobem que el mot *guardar* es relaciona més aviat amb el significat de 'protegir, defensar'. Per exemple, en un document històric de 1339, el rei de Castella Alfonso XI escriu a Pere III per demanar ajuda a la marina catalana, i entre altres raons comenta «perque la guarda de la mar, non ficasse desmamparada...» (cit. CORONIMES: 1989-1997, IV, 392). Amb el mateix sentit ho va entendre també G. Escolano quan escrivia: «Los modernos le dieron el nombre de Guardamar, por ser el muro de todo aquel quartel, i la defensa de los enemigos del mar» (1771-1982, 162).

D'altra banda, la segona hipòtesi, més creïble i fiable, dóna al mot *guardar* l'accepció que en la llengua catalana antiga tenia: 'cercar amb els ulls, i per extensió mirar'. Així, el DCVB proposa que l'etimologia del topònim és senzilla 'compost de l'imperatiu de *guardar* i del substantiu *mar* (com si diguéssim *mira mar*)' (6, 440). J. Coromines n'és de la mateixa opinió, però, a més, s'oposa a l'anterior accepció, ja que «si aquesta població hagués estat ben guardada, els moros granadins no l'haurien pogut prendre». Per això proposa clarament: «La posició de Guardamar, com la recordo de la meua enq. i visita de 1963, és típica: encarada a mar, amb l'esquena resguardada pel respalller del seu alt serrat: és, ben bé, un mirar-mar» (1989-1997, IV, 392). I així ho defensa també en un aclaridor treball J. D. Garrido (1999).

Però encara ens queda un comentari més al voltant d'aquest topònim actual. Cal plantejar-nos si és necessari adjuntar al nom de Guardamar

l'especificatiu del Segura. Des d'un punt de vista històric, cal assenyalar que no és aquest el primer complement d'aquest topònim, ja que en època medieval, quan la vila era una partida de la capital de la governació, apareix en molts documents com a Guardamar d'Oriola. Després se segregà d'aquesta ciutat a principis del segle XVII i en desaparegué el complement. En canvi, actualment se n'hi ha afegit un altre. En principi, caldria assenyalar que, de poblacions homònimes, només hi ha l'Alquerieta de Guardamar a la comarca de la Safor, més coneguda per l'Alquerieta, i amb la qual és difícil que es produís cap confusió. Dit això, hem de concloure que la nostra proposta és de mantenir només el nom de Guardamar, sense necessitat d'afegir-li el complement *del Segura*.

FONTS

BIBLIOGRAFIA

- ALCOVER, A. M. - MOLL, F. de B. (1926-1962): *Diccionari Català-Valencià-Balear*, 10 vol., Moll, Palma de Mallorca.
- COROMINES, J. (1989-1997): *Onomasticon Cataloniae*, vol. VIII, Curial Edicions, Barcelona.
- GARRIDO I VALLS, J. D. (1999): «Almodòver i Guardamar: història de dos topònims situats a la gola del riu Segura», en *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes, XXXIX, Homenatge a Arthur Terry*, Barcelona.
- IVARS CERVERA, J. (1995): *Els noms de lloc i de persona de Dénia*, Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta, Institut de Cultura Juan Gil Albert/Ajuntament de Dénia, Dénia.
- MAS I MIRALLES, A. (1998): *Toponímia de Santa Pola*, Ajuntament de Santa Pola, Santa Pola.
- MAYANS I CISCAR, J. A. (1998): *Ilici, hoi la villa de Elche (1771)*, Universitat d'Alacant-Ajuntament d'Elx, Elx.
- ROMAN DEL CERRO, J. L. - EPALZA, M. (1983): *Toponímia mayor y menor de la provincia de Alicante. Listado por municipios*, Publicaciones de la Caja de Ahorros Provincial, Alacant.
- SEMPERE LINARES, M. A. (1992): «Talassonímia de Guardamar», en *Actes del XVIé Col·loqui de la Societat d'Onomàstica*, Castelló, p. 281-289.
- INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA (1995): *Toponímia i cartografia. Assaig de sistematització*, Institut Cartogràfic de Catalunya, Barcelona.

Cartografia

- Cartografía Militar de España, Guardamar del Segura, Servicio Geográfico del Ejército, E. 1:50.000, Sèrie L, full 28-36, 1970.
- Cartografía Militar de España, Guardamar del Segura, Servicio Geográfico del Ejército, E. 1:50.000, Sèrie L, fill 28-36, 1997.
- Generalitat Valenciana, Conselleria de Medi Ambient, Gabinet Tènic-Unitat de Cartografia, full 914 (3-2) i (3-3), E. 1:10.000, 1993.